

سخن سردیر

ضرورت تولید دانش در فقه الحدیث

با نگاهی گذرا به عناوین مقالات حدیثی در نشریات علمی در می‌یابیم که سهم مقالات دانش‌های «فقه الحدیث» و «درایه» کمتر از دیگر دانش‌های حدیثی است. نیک می‌دانیم که اطلاعات مربوط به مباحث درایه‌ای در شیعه از گستره قابل توجهی برخوردار نیست، حال آنکه زیرساخت‌های فقه الحدیث در منابع روایی امامیه به وفور وجود دارد.

در بسیاری از کتاب‌های شرح حدیث و جوامع حدیثی - کهن و متأخر - می‌توان ریزموضوعات فقه الحدیث - شرح حدیث، غریب الحدیث، اختلاف الحدیث و مشکل الحدیث - را یافت. اما مع الاسف به‌خاطر دلایل گوناگون از جمله دشواری حوزه فقه الحدیث نسبت به سایر علوم حدیث، محققان و نویسندگان، کمتر به این حوزه روی می‌آورند. البته باید توجه داشت که از دیرباز ورود به عرصه‌هایی چون احادیث مشکل و اختلافی همواره در اختیار حدیث‌پژوهان بسیار توانمندی چون شیخ طوسی در میان قداما، علامه محمدباقر مجلسی میان متأخران و بزرگانی چون سید عبدالله شبر و آیت‌الله بروجردی در میان معاصران بوده است.

میزان مقالات و رساله‌های علمی منتشرشده در شرح حدیث در حوزه مقالات فقه الحدیثی نیز نسبت به مقالات و پایان‌نامه‌های احادیث اختلافی، غریب الحدیث و مشکل الحدیث بهتر است. اما در دو حوزه اخیر تألیف مقالات بسیار اندک است.

بنا بر آنچه گذشت، مجله «حدیث حوزه» نشر مقالات فقه الحدیث را در اولویت خود قرار داده است. به‌عنوان نمونه نشر مقالاتی در حوزه احادیث مشکل در دو شماره اخیر در راستای همین رسالت انجام شده است. در شماره قبلی مقاله‌ای از حجت الاسلام و المسلمین سید محمدکاظم طباطبایی - استاد مباحث مشکل الحدیث دانشگاه قرآن و حدیث - با عنوان «برتری نیت بر عمل» منتشر شد. نویسنده ضمن اشاره به بیست و چهار تبیین از روایت مشهور «نیت المومن خیر من عمله» به تبیینی جدید و متفاوت دست‌یازیده و وجه مشکل الحدیث بودن روایت را نیز بیان کرده است.

در این شماره نیز مقاله‌ای با عنوان «بازخوانی مسأله گستره علم امام از نظرگاه دانش مشکل الحدیث» توسط آقای محمد حائری شیرازی و زینب صالحی شهرکی می‌خوانیم. در موضوع گستره علم امام مقالات متعددی نگاشته شده است ولی تفاوت اصلی این مقاله با پژوهش‌های هم‌افق در این است که از منظر دانش مشکل الحدیث به این مسأله مهم کلام عنایت شده است.

با توجه به روایات متعددی که بر فهم حدیث صحه گذاشته و درایت و فهم یک حدیث را بر روایت و نقل هزار حدیث برتر دانسته است و یا معرفت شیعه را در گرو فهم حدیث می‌داند،^۱ به نظر می‌رسد شایسته است تا حدیث‌پژوهان بیشتر در حوزه فقه الحدیث به تولید دانش روی آورند. چه اینکه فهم صحیح روایات پایه و بنیان بخش قابل توجهی از آموزه‌های اسلامی است. دانش‌هایی چون فقه، اخلاق، تفسیر روایی همگی نیازمند فقه الحدیث هستند. همچنین با توجه به دشواری فهم احادیث (صعب مستصعب) ضرورت تمرکز در فقه الحدیث بیشتر نمایان می‌شود. امیدواریم با هدایت اساتید و اهتمام حدیث‌پژوهان، شاهد نشر بیشتر این‌گونه مقالات در مجلات علمی باشیم. پایان بخش این جستار را سومین حدیث کتاب شریف معانی الاخبار جناب شیخ صدوق رحمته الله قرار می‌دهیم. ایشان از استادش ابن قولویه با سندی صحیح، از امام صادق علیه السلام اینگونه روایت می‌کند:

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ مَسْرُورٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: حَدِيثٌ تَدْرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ حَدِيثٍ تَرْوِيهِ وَلَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنْكُمْ فَقِيهًا حَتَّى يَعْرِفَ مَعَارِيضَ كَلَامِنَا وَإِنَّ الْكَلِمَةَ مِنْ كَلَامِنَا لَتُنْصَرَفُ عَلَى سَبْعِينَ وَجْهًا لَنَا مِنْ جَمِيعِهَا الْمَخْرُجُ.

مهدی غلامعلی

۱. معانی الاخبار، ص ۱ و ۲، احادیث ۱ تا ۳.